

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM

Természettudományi Kar

Földtudományok Doktori Iskola

**Hitelintézeti stratégiák Közép- és Kelet-Európában, valamint
Magyarországon – Fókuszban a bankfióki stratégia, a hitelezés
és ezek területi, társadalmi és pénzügyi bevonódási vetületei**

PhD értekezés tézisei

El-Meouch Nedim Márton

Témavezetők:

Dr. Alpek B. Levente

Dr. Banai Ádám

PÉCS, 2024

A DOKTORI ISKOLA NEVE, CÍME:	Pécsi Tudományegyetem, Földtudományok Doktori Iskola 7624 Pécs, Ifjúság útja 6.
A DOKTORI ISKOLA VEZE- TŐJE:	Dr. Geresdi István DSc, egyetemi tanár PTE TTK Földrajzi és Földtudományi Intézet, Földtani és Meteorológiai Tan- szék
A DOKTORI PROGRAM NEVE:	Geopolitika, geoökonómia és politikai földrajz közép-európai perspektívából
A DOKTORI PROGRAM VEZE- TŐJE:	Dr. Pap Norbert DSc, egyetemi tanár PTE TTK Földrajzi és Földtudományi Intézet, Politikai Földrajzi, Fejlődési és Regionális Tanulmányok Tanszéke
AZ ÉRTEKEZÉS TUDOMÁNY- ÁGA:	Gazdaságföldrajz
TÉMAVEZETŐK:	Dr. Alpek B. Levente PhD, adjunktus PTE TTK Földrajzi és Földtudományi Intézet, Társadalomföldrajzi és Urba- nisztikai Tanszék Dr. Banai Ádám PhD, docens Neumann János Egyetem, MNB Intézet

1. Bevezetés

Egy nemzetgazdaságban jelentős szerep hárul a pénzügyi közvetítőrendszerre, annak működése a vállalati és háztartási szektort tekintve is elemi fontosságú, fejlettségi szintje pedig szorosan összefügghet a gazdaság helyzetével. Ezen rendszerek velejáró jellemzője azonban, hogy időről időre válságba kerülnek, amely a működés újrakalibrálását vonhatja maga után, ennek a 2008-2009-es globális krízis egy kiemelt példája. A megváltozott gazdasági környezet és a kockázatvállalási hajlandóság alakulásában bekövetkező változások mind a határon átnyúló finanszírozást, mind a külföldi, leánybanki vagy egyéb módon történő szerepvállalást tekintve újragondolásra készítették a szektor szereplőit, így a pénzügyi rendszerek tulajdonosi struktúrájában is elmozdulások következtek be. Ez kiemelt jelentőségű az olyan, alapvetően érdemi külföldi bankcsoportok általi szerepvállalással jellemezhető régiók esetében, mint a Közép- és Kelet-Európai régió (és azon belül Magyarország). Természetesen a hitelintézetek működését, és így a gazdaság szereplőinek (lakosság, vállalatok) forráshoz jutását, számos egyéb tényező befolyásolja, a tulajdonosi hozzáállás mellett hatással lehetnek rá (a teljesség igénye nélkül) az iparági trendek; az adott ország üzleti, jogszabályi környezete; az, hogy az adott intézmény önállóan tevékenykedik vagy valamely bankcsoport tagja; valamint a konjunktúra és válság időszakok váltakozása és ezzel együtt a kockázatvállalási hajlandóság alakulása.

A 2008-2009-es válság mérföldkőnek számított a bankfiókokkal kapcsolatos stratégiát tekintve is, amelyeknek hagyományosan a piacszerzés szempontjából volt kulcsfontosságú a szerepük. A fiókok számának addigi emelkedő trendjében a válság fordulatot hozott, az Európai Központi Bank adatai szerint 2008–2019 között 31 százalékkal csökkent a fiókok száma az Európai Unióban (EU). Ez leginkább annak volt köszönhető, hogy az online banki megoldások egyre szélesebb körű elterjedése mellett, a krízis előtérbe hozta azokat a költségcsökkentési, hatékonyság növelési szempontokat a szektor szereplőinél, amelyek a fiókállomány leépítését eredményezték. 2020-tól pedig a koronavírus járvány és a kijárási korlátozások bevezetése fokozta tovább a fiókok és az online bankolás szerepének újraértékelési folyamatát. A téma aktualitása is ezekből fakad, vagyis, hogy a válság utáni fejlemények fényében a hitelintézeti viselkedés hogyan alakult és ezeknek melyek a legfőbb területi, társadalmi, valamint pénzügyi bevonódási következményei.

2. Célkitűzések

A disszertáció legtágabb területi horizontjában az EU országait vizsgálja, mélyebb fókuszaiban elsősorban a közép- és kelet-európai (KKE) és a magyarországi bankok bankfiókokkal kapcsolatos és hitelezési stratégiáit járja körül, ezek területi vetületeire koncentrálnak, illetve a társadalmi, pénzügyi bevonódási következményeit elemzi.

Az első kutatási kérdéscsoport a KKE régió bankjaira fókuszál, a 2008-09-es válság utáni terjeszkedést és működést elemzi.

1. Mennyire tér el a KKE országok hitelintézeteinek regionális stratégiája és működése a többi, elsősorban nyugat-európai hitelintézetekétől?

- 1.1. Meghatározó szerepet játszanak-e a KKE országok hitelintézetei a 2008-2009-es válság utáni regionális (KKE) határon átnyúló terjeszkedésben és ez ellentétes irányú-e a nyugat-európai bankcsoportok viselkedésével?
- 1.2. Egyértelműen és erőteljesen különbözik és megkülönböztethető a KKE országok hitelintézeteinek üzleti modellje a nyugat-európai bankcsoportok üzleti modelljétől bő tíz évvel a 2008-2009-es válságot követően?

A disszertáció keresi továbbá a fiókelhelyezkedésben tapasztalható területi mintázatokat, valamint a területi eloszlás fő társadalmi és gazdasági befolyásoló tényezőit.

2. Milyen területi mintázatok, szabályszerűségek fedezhetők fel az európai uniós hitelintézetek és a magyarországi hitelintézetek bankfiókjainak elhelyezkedése tekintetében?
  - 2.1. Milyen területi mintázatok lelhetők fel az európai unión belüli hitelintézetek fiókjait vizsgálva és azok összefüggésbe hozhatóak-e a gazdasági fejlettséggel?
  - 2.2. Milyen területi mintázatok mutat a magyarországi bankfiókok elhelyezkedése települési szinten, valamint melyek a fiókeloszlás meghatározó társadalmi és gazdasági tényezői?

A fiókbezárások kapcsán a dolgozat megvizsgálja a 2008-2009-es válság utáni bezárási trend szabályszerűségeit, majd a társadalmi következményekre helyeződik a fókusz, pénzügyi bevonódási és pénzügyi szolgáltatás ellátási dimenziókban.

3. Az európai uniós és a magyarországi hitelintézetek fiókbezárásai milyen hitelintézeti nézőpontok, megfontolások alapján mentek végbe és milyen társadalmi következményekkel jártak?
  - 3.1. Mely európai régiók tapasztalták a legnagyobb mértékű fiókbezárási hullámot a 2008-2009-es gazdasági válság után és ez a mintázat összefügg-e a gazdasági fejlettség szintjével?
  - 3.2. Magyarország egészét tekintve hogyan jellemezhető a válságot követő bankfiók bezárási trend, milyen településeken koncentrálódott és milyen pénzügyi bevonódási következményekkel járt, többek között a fiókhoz való eljutást tekintve?
  - 3.3. Települési szinten vizsgálódva hogyan változott a bezárási trend hatására a magyarországi pénzügyi kiszolgáló központnak tekinthető települések köre és ellátási közege?

A kutatási kérdések negyedik csoportja a magyarországi lakossági és vállalati hitelezést járja körül. Előbbinél pénzügyi bevonódási szempontú területi vizsgálatok, utóbbinál a tulajdonosi háttérnek, a fenntarthatósági szempontok érvényesülésének és a koronavírus válság hatásainak elemzése kerülnek középpontba.

4. A magyarországi hitelintézeteknek a 2008-2021 közötti időszak egyes periódusaiban megvalósuló lakossági és vállalati hitelezési tevékenységét, stratégiáját vizsgálva milyen területi szabályszerűségek és gazdaságot befolyásoló következmények figyelhetők meg?

- 4.1. A bankfiókok területi elhelyezkedése és a fiókbezárási trend hogyan függött össze a lakossági hitelezési aktivitással Magyarországon, látható-e közöttük erős kapcsolat?
- 4.2. Mely magyarországi területek lehetnek a leginkább érintettek az elterjedt informális hitelezési forma, a formális pénzügyi rendszerből kiszorult lakosság számára alternatívát jelentő, uzsorahitelezés szempontjából?
- 4.3. Milyen különbözőségek figyelhetők meg a Magyarországon működő bel-földi és külföldi hitelintézetek hitelezését tekintve, mennyiben tér el az általuk finanszírozott vállalati réteg?
- 4.4. Látható-e a magyarországi hitelintézeti szektor vállalati hitelezési aktivitásában a fenntarthatósági, zöld szempontok érvényesülésének erősödése az idő előrehaladtával?
- 4.5. A hitellel rendelkező vállalatok mely rétege bizonyult sérülékenynek a koronavírus válság okozta gazdasági sokkot tekintve, illetve elhelyezkedésükben milyen területi mintázatok fedezhetők fel?

Az ötödik kérdéscsoport a személyes és az online banki ügyintézés kapcsolatát, helyettesíthetőségét, és a fogyasztói preferenciákat vizsgálja a magyar lakosság bankolási szokásai alapján, továbbá a sérülékeny csoportok feltárását tűzi ki célul.

5. Hogyan jellemezhetők és miként viszonyulnak egymáshoz a magyar lakosság bankfiókba járási és online bankolási szokásai?
  - 5.1. Melyek a lakosság bankfiókba járásával kapcsolatos legmeghatározóbb jellemzők és befolyásoló tényezők, a fióktól való távolság jelentős faktornak számít?
  - 5.2. Hogyan jellemezhető az online banki megoldások használata és a digitális fogékonyság, ezzel összefüggésben pedig hogyan alakulnak a személyes, fiókban történő és az online banki ügyintézés közötti preferenciák a jelenben és jövőben?
  - 5.3. Miként alakították a fiókba járási és a pénzügyi szolgáltatások igénybevételi szokásokat a fiókbezárások, illetve a koronavírus járvány kitörése?
  - 5.4. A lakossági percepciók alapján képes-e kiváltani az online bankolás a fiókba járást, az valódi alternatívát jelent-e a társadalom egészét tekintve?
  - 5.5. Azonosítható-e olyan társadalmi szegmens, amely kifejezetten veszélyeztetett a formális pénzügyi szektorból való kizáródást tekintve, a fiókban való ügyintézés megnehezülése, távolabb kerülése okán?

3. Kutatási módszerek

A kutatás szekunder és primer forrásokat egyaránt használ. A szekunder forrásokon belül öt adatbázis kiemelten fontos szerepet töltött be a vizsgálatban, ezek:

- Standard and Poor's Market Intelligence (SNL) adatbázis
- Magyar Nemzeti Bank (MNB) P56-os kódú, fiókok és ATM-ek elhelyezkedését tartalmazó adatszolgáltatás

- MNB L10-es („Felvett vállalati és háztartási hitelek adatai”), L11-es („Nyújtott vállalati és háztartási hitelek hitelkockázati adatai”), és MNB HITREG adatok.
- Országos Területfejlesztési és Területrendezési Információs Rendszer (TeIR) adatbázisai: Központi Statisztikai Hivatal (KSH) T-STAR, BP-STAR, 2011. évi népszámlálás, 2016. évi mikro-cenzus; Nemzeti Adó- és Vámhivatal (NAV) személyi jövedelemadó (SZJA), társasági adó (TAO); Innovációs és Technológiai Minisztérium (ITM) infokommunikációs adatai.
- NAV felé beküldött adóbevallás, mérleg és eredménykimutatás adatok.

A kutatás épített továbbá az alábbi primer vizsgálatra:

- Kérdőíves felmérés a magyar lakosság bankfiókba járási és online bankolási szokásairól, amely egy piackutató intézet (Impetus Research) bevonásával, 20 perces telefonos interjúval módszertannal lett lefolytatva 2022. februárjában 1000 fő lekérdezésével. A minta a magyar felnőtt lakosságot tekintve reprezentatív nem, életkor, iskolai végzettség, településtípus és megye szerint, illetve kor és településtípus, és kor és iskolai végzettség szerint együttesen is reprezentatív.

Az egyes elemzések a bemutatott adatokra épülve a következő módszertani megoldások alkalmazásával készültek el:

- Európai hitelintézeti terjeszkedés: 2009 és 2022 közötti, határon átnyúló, európai célországban lévő bankok fúziós és felvásárlási tranzakcióinak aggregálása.
- Európai hitelintézetek klaszterelemzése: Európai bankok üzleti modell alapú klaszterelemzéses módszertanú csoportosítása 2019. évi adatok alapján.
- Európai uniós bankfiók elemzés: A fiók elhelyezkedési elemzések a 2021. február 1-jei állapot alapján készültek el. A bezárásoknál az elemzés 2019. október és 2021. február közötti bankfiók állományok segítségével jött létre historikus adatok hiányában. Először lokális Moran-féle I és Getis-Ord féle G* területi statisztika szerinti vizsgálatok kerültek elvégzésre, majd egy főre jutó fiók szám és a bezárási arány a gazdasági fejlettséggel is összevetésre került.
- Magyarországi bankfiók elhelyezkedés: Az elemzés a P56-os bankfiók adatok 2020.01.31-ei állapotát vizsgálta leíró, majd regressziós módszertannal. Előbb globális és lokális Moran-féle I és Getis-Ord féle G* területi statisztika szerinti vizsgálatok, majd Ordinary Least Squares (OLS) lineáris és földrajzilag súlyozott regressziós modellbecslések készültek, utóbbiaknál társadalmi, gazdasági jellemzőkkel, mint magyarázó változókkal modellezve a település fiókszámát.
- Magyarországi bankfiók bezárások: 2008. szeptember és 2020. december közötti időszak makro és mikro szintű elemzése, amelynek kiemelt szerepet kap a legközelebbi bankfióktól közúton vett távolság a fiók nélküli települések esetén.
  - Makro: Pénzügyi bevonódási következményei a fókuszban. Előbb Lorenz-görbe és Gini-index alapú koncentrációs, valamint Getis-Ord féle G* hotspot és legközelebbi bankfióktól vett távolság elemzés készül 2008-ra és 2020-ra, majd a bezárásokban érintett települések társadalmi, gazdasági jellemzőinek bemutatása és a fiókkal való ellátottság és az egy főre jutó internetelőfizetések számának összevetése következik.

- Mikro: A pénzügyi központnak tekinthető települések és ellátási körzeteik 2008-2020 közötti változásainak, illetve Győrött, Debrecenben és Pécsen a városon belüli fiókkállomány alakulásának bemutatása.
- Bankfiókok és hitelezés kapcsolata: A magyarországi 2008 és 2020 közötti hitelfolyósítási adatok járási, a 2015 és 2020 közötti ingatlanfedezett jelzáloghitel folyósítási adatok települési szintűek. A térképes bemutatás mellett a fiókkal lefedett területi egységek esetén a hitelfolyósítási adatok a fiókok számával, fiók nélküli települések esetében a legközelebbi bankfióktól vett távolsággal kerültek összevetésre korrelációs együtthatók kiszámításával. A 2008 és 2020 közötti fiókbezárások esetében a járáások csoportosítása történt meg a fiókszám relatív változása szerint és a csoportok teljes hitelezésben betöltött, időben változó részaránya került bemutatásra. Végül a járási szintű, 2008 és 2020 közötti bankfiók szám változás és az adott járás hitelfolyósítási részarányának adott időszaki változása közötti korreláció is elemzésre került.
- Uzsorahitelezés: Feltérképezésre kerültek azon magyarországi területek, amelyeknél korlátozottak a lehetőségek a formális pénzügyi rendszerrel való kapcsolatfelvételre. Az ország gazdaságilag legelmaradottabb térségei esetében került megvizsgálásra a bankkapcsolat megléte, ugyanis ennek alacsony mértéke és a rossz anyagi helyzet vezethet az uzsorahitelezés széleskörű elterjedéséhez.
- Fenntartható hitelezés: A 2016 és 2020 között nyújtott vállalati hitelek kamatfelárai kerültek megvizsgálásra, amelyeknek esetleges időszak alatti növekedése mutathatja a klíma-változásból eredő pénzügyi kockázatot. Vállalkozás szintű fenntarthatósági jellemzők hiányában a folyósított hitelek átlagos felárai nemzetgazdasági ág szerint kerültek aggregálásra.
- Sérülékenység a koronavírus járványban: Egy-egy eladósodottsági és jövedelmezőségi pénzügyi indikátor kategóriáinak 2019 és 2020 közötti részarány változása alapján kerültek kijelölésre a koronavírus járvány okozta válságban leginkább sérülékeny nemzetgazdasági ágak. Ezt követően járási szinten aggregált, területi vizsgálatra is sor került a KKV-szektorra vonatkozóan, ahol egyéideg, vállalkozás szinten lett definiálva a sérülékenység.
- Bankolási szokások kérdőíves elemzése: 1) A válaszok alapján leíró elemzés a fiókba járás és az online bankolás alapstatisztikáinak bemutatásával. 2) A bankfiókba járás és online bankolás kapcsolatának vizsgálata OLS lineáris, logisztikus, valamint multinomiális regressziós modellek segítségével. Három modelles csoport készült, a bankfiókba járást, az online és mobilbankolást, valamint a fiókba járási hajlandóságot magyarázókat, majd robusztusságvizsgálatokra is sor került. A modellezés célja a fiókba járás és online bankolás kapcsolatát jellemző kiemelt magyarázó változók hatásainak megbecslése volt.

4. Az eredmények összefoglalása

Az első, KKE régióra fókuszáló, kérdéscsoportra az alábbi megállapítások adódtak:

- 1.1. A KKE országok hitelintézeteinek a régió belüli, határon átnyúló terjeszkedésben a vételi oldali aktivitása jelentősen meghaladta az eladási oldali

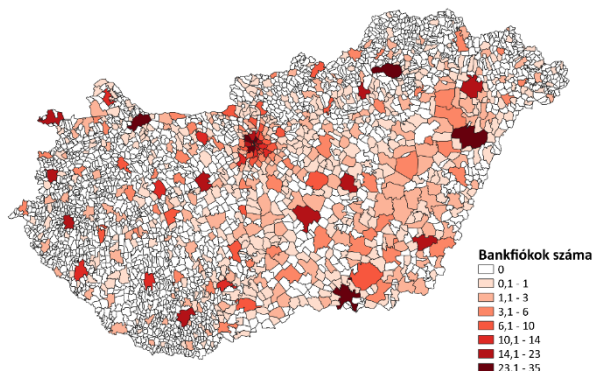
aktivitást, míg a nyugati (főleg német és francia) bankcsoportok a 2008-2009-es válság után inkább leépítették kiterjedéseiket, kivonultak a régiókból.

- 1.2. Az üzleti modell alapú klaszterelemzés alapján jelentős különbségek láthatók a KKE-i és nyugat-európai régió között aszerint, hogy az ottani hitelintézetek adott klaszterekben milyen részarányban szerepelnek, de ezen bontás nem jelent egyértelmű lehatárolást, egyéb tényezők is fontos szerepet játszanak.

Az európai uniós és magyarországi hitelintézetek bankfiókjainak elhelyezkedése kapcsán a vizsgálat feltárta, hogy:

- 2.1. A KKE régió fióklefedettségben (kevés területet kivéve) az eloszlás alsó, alsó-közép kategóriájában helyezkedik el, a Baltikum tekinthető alacsony lefedettségűnek, míg egyes nyugat- és dél-európai tagállamok fióksűrűsége kiemelkedik. A fiókosodottság és a gazdasági fejlettség között látható kapcsolat, a fejlettebb régiókban valamelyest magasabb mértékű a lefedettség.
- 2.2. Magyarországon a fiókok elhelyezkedése egyrészt térben klaszterezett, másrészt keleti-nyugati irányú eltérést mutat, a keleti települések jobban lefedettek, amint az az 1. ábrán is látható. Emellett a dél-dunántúli és az észak-magyarországi aprófalvas térségekben sok község fiók nélküli és a többi településhez képest relatíve távol esik a legközelebbi bankfióktól. A regressziós elemzés alapján a lakónépesség, a működő vállalkozások aránya, az átlagjövedelem, a település típus és a szomszédos települések átlagos bankfiók száma meghatározó a települések fiókkal való lefedettségét tekintve.

1. ábra: Bankfiókok száma a magyarországi településeken

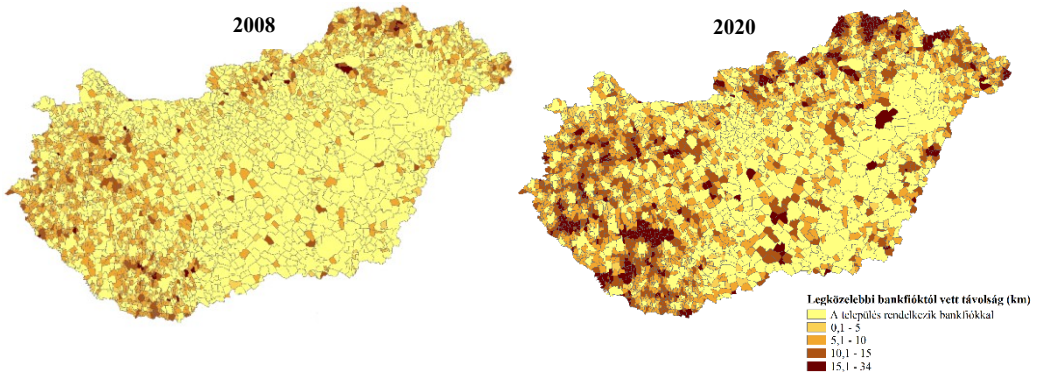
Forrás: MNB alapján saját szerkesztés.

Ami az európai uniós és magyarországi hitelintézetek válság utáni fiókbezárásainak vizsgálatát illeti, az elemzés során az alábbi következtetések adódtak:

- 3.1. A bankfiók bezárási trend leginkább a balti és a skandináv országokat érintette az Európai Unióban. A fiókbezárások és a gazdasági fejlettség között nem látható egyértelmű kapcsolat, az inkább a digitalizációval és online bankolással mozog együtt, amelyeknek magas szintje az északi országokban jellemző.
- 3.2. A magyarországi, válságot követő, fiókbezárási trend jelentősen megnövelte (több, mint dupláztá) a fiók nélküli települések (és az ott élők) számát és másfélszeresére növelte a legközelebbi fiókhoz jutási (átlagos) távolságot, amelyet a 2. ábra mutat. A hálózati egységek kisebb településeken, községekben zártak be a legnagyobb mértékben, amely a koncentrációt érdemben növelte. A bezárási trend során a relatíve kedvezőtlenebb gazdasági helyzetű és emellett az online bankoláshoz kellő infrastruktúrával kevésbé lefedett települések maradtak fiók nélkül, így a formális pénzügyi rendszerből való kiszorulás a hátrányos körülmények között élőknl jelentheti a legnagyobb veszélyt.

2. ábra: A legközelebbi bankfióktól közúton vett távolság területi mintázata a magyarországi bankfiókkal nem rendelkező településeken 2008-ban és 2020-ban

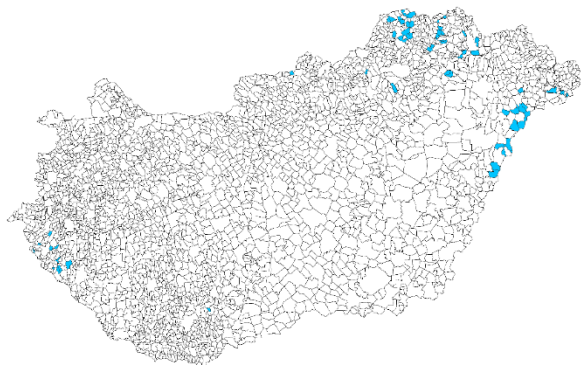
Forrás: MNB alapján saját szerkesztés.

- 3.3. A pénzügyi kiszolgáló központnak tekinthető városok átlagos népessége és ellátási köre érdemben nőtt a bezárások okán, a gazdaságilag és adminisztratív szempontból központi szerepet betöltő megveszék helyekre került a hangsúly.

A magyarországi bankok hitelezési tevékenységével kapcsolatban, a 2008-2021 közötti időszak egyes periódusait vizsgálva, az alábbi következmények rajzolódnak ki:

- 4.1. A területi elemzések alapján a fiókkal rendelkező településeknél a fiókosságot közepesen erős, a fiók nélküli településeknél a legközelebbi bankfióktól való távolság gyenge kapcsolatban áll a hitelezési aktivitással. A bezárások mértéke és a hitelezési aktivitás változása között szintén gyenge a kapcsolat.
- 4.2. Elterjedt uzsorahitelezéssel potenciálisan érintett településként 64 magyarországi kistélepülés lett beazonosítva, melyek leginkább Borsod-Abaúj-Zemplén, Szabolcs-Szatmár-Bereg és Zala megyében találhatóak (3. ábra).

3. ábra: Az elterjedt uzsorahitelezésnek kitett magyarországi települések a becslés alapján

Megjegyzés: Az uzsorának potenciálisan kitett települések kékkel jelölve. Forrás: MNB, KSH alapján saját szerkesztés.

- 4.3. A belföldi és külföldi hitelintézetek hitelezési aktivitásában érdemi különbségek tapasztalhatók, a külföldiek nagyobb arányban finanszíroznak külföldi, nagyobb, urbánus környezetben működő és feldolgozóipari vállalatokat.
- 4.4. Az idő előre haladtával nem látható érdemben eltérő tendencia a fenntartható és kevésbé fenntartható vállalatoknál a hitelek kamatfelárain alapuló elemzés alapján, így nem igazolható a zöld szempontok érvényesülésének erősödése.
- 4.5. A koronavírus járvány okozta gazdasági sokkot tekintve a szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás, az építőipar, az adminisztratív és szolgáltató tevékenység, az oktatás és a művészet, szórakozás, szabadidő ágazatok, valamint a mikro- és kisvállalatok bizonyultak a leginkább sérülékenynek jövedelmezőségi és eladósodottsági szempontból. Egyértelmű területi mintázat viszont nem figyelhető meg ezen, hitellel rendelkező vállalatok elhelyezkedését tekintve.

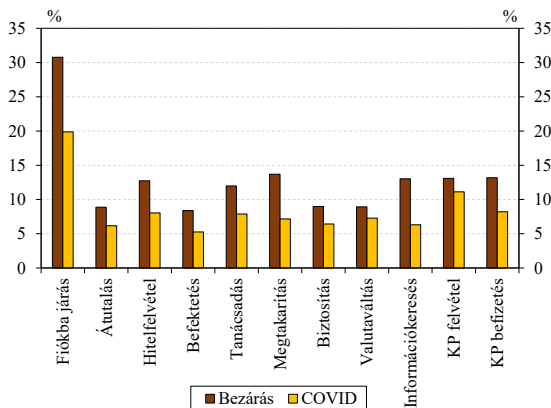
A magyar lakosság fiókba járási és online bankolási szokásairól feltárult, hogy:

- 5.1. A válaszadók a fiókba járás legfőbb okainak az egyszerűséget, a biztonságot, a csak személyesen intézhető ügyek létét és a fizikai és online szolgáltatás minőségét tekintik, amelyek a bankválasztás és bankkapcsolattal való rendelkezés esetén utóbbiak árával is kiegészülnek. A fiókok hálózata, távolsága, az azokhoz való eljutás költsége szintén jelentős tényezők. A fiókba járási gyakoriság a korcsoport mellett a fióktól való távolsággal is összefüggésben áll.
- 5.2. Az online felületek meghatározó ügyintézési platformnak számítanak egyes pénzügyi szolgáltatásokat tekintve, továbbá a válaszadók alapvetően a digitális bankolásra fogékonyak tekinthetők, egy-két ügyintézési típus kivételével. A jelenbeli, tényleges online ügyintézési arány viszont meghaladja a jövőben

szándékoltat, amely azt mutatja, hogy a lakosok preferálják a személyes ügyintézési formát, még ha szükségképpen online is intézik most ügyeiket.

- 5.3. A fiókbezárások és a koronavírus járvány kitörése a fiókba járás gyakoriságát érdemben, az egyéb pénzügyi szolgáltatások igénybevételét alacsonyabb mértékben csökkentette le, amelyeknek mértéke a 4. ábrán látható.

4. ábra: A fiókbezárás, illetve a koronavírus járvány kitörésének hatására az egyes pénzügyi szolgáltatásokat kevésbé igénybe vevők aránya

Megjegyzés: KP: készpénz. Forrás: kérdőíves felmérés alapján saját szerkesztés.

- 5.4. A lakosság viselkedése alapján az online bankolás önmagában nem képes teljes mértékben kiváltani a fiókba járást, utóbbi megnehezüléséből nem következik egyértelműen az online platformokra való átállás, így az nem tekinthető egyértelmű helyettesítőként. A digitális megoldások egy urbanus, fiatal, jobb anyagi helyzetű rétegnek jelentenek valós alternatívát.
- 5.5. A fiókban való ügyintézés megnehezülése, távolabb kerülése leginkább az idősebb korosztályhoz tartozó, kis településen élő, relatíve rosszabb anyagi helyzetben lévő, valamint digitálisan kevésbé fogékony társadalmi réteg számára jelentheti a formális pénzügyi rendszerből való kiszorulás kockázatát.

A dolgozat témájához kapcsolódó publikációk jegyzéke

Dancsik, B., Drabancz, Á., El-Meouch, N.M., Nagy, K., dr. Bense, R., Török, L., & G. Szabó, A. (2022). A gazdaság finanszírozásának új és fenntartható formái: előnyök és dilemmák. In: Baksay, G., Matolcsy, Gy., & Virág, B. (szerk.), *Új közgazdaságtan a fenntarthatóságért.* (pp. 300-336.). Budapest: Magyar Nemzeti Bank, <https://www.mnb.hu/web/sw/static/file/az-uj-fenntarthato-kozgazdasagtan-hun.pdf>

El-Meouch, N.M. (2021 a). Az európai hitelintézetek üzleti modell fókuszú klaszterelemzése a koronavírus-járvány okozta válságot megelőző időszak adatai alapján. *Európai Tükör*, 24(4), 89-106. <https://doi.org/10.32559/et.2021.4.5>

El-Meouch, N.M. (2021b). Az európai uniós bankfiókok elhelyezkedésének és bezárásainak területi elemzése. In: Molnár, D., & Molnár, D. (szerk.), *XXIV. Tavaszi Szél Konferencia Tanulmánykötet I.* (pp. 335-347). Budapest: Doktoranduszok Országos Szövetsége.

<https://dosz.hu/fil/6a891de174fbedb6d91acc40ced663638c13d6010b5aa030d21e13131d1260>

El-Meouch, N.M., & Alpek, B.L. (2021). A magyarországi bankfiókhálózat területi elhelyezkedésének és klasztereződésének vizsgálata az európai bankfiókbezárási trend közepette 2020-ban, *Európai Tükör*, 24(1), 131-148. <https://doi.org/10.32559/et.2021.1.7>

El-Meouch, N.M., Alpek, B.L., & Banai, Á. (2021a). A 2008-2020 közötti magyarországi bankfiók bezárási trend következményeinek országos és lokális szintű elemzése. *Területfejlesztés és Innováció*, 14(1-2), 3-16. <http://www.terinno.hu/szamok/teruletfejlesztes-es-innovacio-2021-1-2-el-meouch-et-al.pdf>

El-Meouch, N.M., Alpek, B.L., & Banai, Á. (2021b). A magyar bankok 2008 és 2020 közötti bezárásainak pénzügyföldrajzi következményei. *Településföldrajzi Tanulmányok*, 10(1-2), 27-53. <https://ojs.elte.hu/index.php/tft/article/view/3609>

El-Meouch, N.M., Banai, Á., & Alpek, B.L. (2024a). Can online banking replace personal banking? A survey of Hungarian banking habits. *Acta Oeconomica*, 74(1), 37-64. <https://doi.org/10.1556/032.2023.00027> SCIMAGO-besorolás: Q3

El-Meouch, N.M., Fellner, Z., Marosi, A., Szabó, B., & Urbán, Á. (2020). Az uzso-rahitelezés nagyságrendi és területi becslése. *Hitelintézeteti Szemle*, 19(2), 107-132. <https://doi.org/10.25201/HSZ.19.2.107132>

El-Meouch, N.M., Máté, É., Trócsányi, A., Pirisi, G., & Alpek, B.L. (2024b). A koronavírus válság strukturális és területi hatásai a magyarországi vállalati szektor sérülékenységére. *Modern Geográfia*, 19(1), 147-174. <https://doi.org/10.15170/MG.2024.19.01.09>

El-Meouch, N.M., Palicz, A.M., Nagy, T., Sljukic, N., & Mátrai, R. (2019). A pénzügyi rendszer szerepe a fenntartható fejlődésben. In: Virág, B. (szerk.), *A jövő fenntartható közgazdaságtana.* (pp. 360-396.). Budapest: Magyar Nemzeti Bank, <https://www.mnb.hu/kiadvanyok/mnb-szakkonyvsorozat/a-jovo-fenntarthato-koz-gazdasagтана>

El-Meouch, N.M., Tésits, R., & Alpek, B.L. (2022). Measuring Spatial Distribution in the Banking System in Hungary. *Modern Geográfia*, 17(1), 25-45. <https://doi.org/10.15170/MG.2022.17.01.02>

Málits, P., El-Meouch, N.M., & Drabancz, Á. (2022). Possible Real Economic Consequences of Financial Actors' Attitudes Towards Climate Change and Realized Risks. *Public Finance Quarterly*, 67(3), 431-447. https://doi.org/10.35551/PFO_2022_3_7 SCIMAGO-besorolás: Q4